

DJORDJEVIĆ VELJKO-pravni savjetnik
Direkcije šuma Banja Luka

Brošura "Čovjek u šumi s motikom pod glavom" od Gojka Gajića pisana je jednim lijepim narodnim jezikom i mi smo je tada štampali na taj način što smo je najpre pregledali, korigovali, poslali u Zagreb i ja sam je predao Vilki Vilterhalteru, i on je mislim preko tamošnjih drugova koji su tamo bili okupljeni oko časopisa "Stožer" uspjeli da je štampaju. Brošura je štampana prije pregleda od strane državnih organa, državnog tužioca, i stvarno je bila baš zato nelegalna. Brošura je obradivala materijal iz podjele žita koje je vršilo Sresko načelstvo u 1929 godini za vrijeme one velike gladi koja je bila u ovim krajevima i putem te podjele Gajić je u toj brošuri oštro kritikovao tadašnji poredak i režim na jedan veoma lijep i popularan način, pristupačan i jasan seljacima.

Kada je izašla ta brošura mna je bila prihvaćena od strane šireg kruga ljudi koji su se za nju interesovali, i onda smo mi putem zagrebačkih veza proturali istu dalje. A ne znam, imali smo i neke adrese, koje su opet bile u vezi sa izlaskom lista "Narodna pravda" koji je štampan u Banjoj Luci 1935 godine, tako da smo mi i poslije koristeći ove adrese, kojima je raspolagala Narodna pravda, slali i ovu brošuru Gojka Gajića. Ta je brošura stigla i u Beograd. Jednom prilikom, kada sam bio u Beogradu kod Jovana Popovića, književnika, znam da mi je on spominjao tu brošuru interesujući se da li Gojko Gajić još šta piše, međjutim Gojko od tada više nije nikad ništa napisao, osim te brošure. Ja ne znam, govorio mi je da ima još nekih rukopisa, ali nije kasnije ništa štampao. Hoću da kažem da je ta seoska naša ćelija u moje vrijeme 1934 godine, bila jedina partijska seoska partijska organizacija, da smo preko nje stvarno provodili liniju partije u tom krajevima i da je ona čvrsto stajala uz partijsku organizaciju Banja Luke. Ovo je tačno bilo, kao što je iznio Gojko Gajić, da je bojkot opštinskih izbora 1932 godine. Međjutim sam bojkot tih izbora nije pretstavljao pravilnu liniju, što je kasnije ocijenio Centralni komitet, jer su oni u svojoj kritici spomenuli da je trebalo ići na izbore a ne bojkotovati ih. Inače je 1933 godine ta seoska grupa postala stvarno partijska organizacija.

Arhiv Bos. krajino B. Luka

ABK 209-119-I/10

To znam po tome jer sam ja tada bio sekretar Komiteta i tada sam slao izvještaj tj. pripremao sam izvještaj Pokrajinskog komitetu s kojim je uspostavljena veza 1934 godine, kada je došao u Banja Luku delegat Pokrajinskog komiteta iz Zagreba. Međutim smo mi s njima imali vezu do tog vremena kao SKOJ-evska organizacija jer ja sam kod Gajića u selo dolazio još 1928 godine i možda i 1927 godine, ali sam tada dolazio ne samo kao član Partije, nego kao i član SKOJ-evske organizacije. Eto sa ovim izlaganjem bi dopunio druga Gojka Gajića.

Htio bi još nešto da kažem o činjenicama koje su nam pomogle da lokalizujemo provalu unutar partijske organizacije u Banjoj Luci 1936 godine. Tada se je desio jedan vrlo interesantan događaj u Banjoj Luci, a to je da je tada počinio samoubistvo Boro Ilić. On je počinio samoubistvo ni iz kakvih drugih razloga, već radi nesretne ljubavi. Ali kada je on pao u zatvor, naime kada je počinio samoubistvo, njemu je priredila tadašnja partijska organizacija u Banjoj Luci veličanstven sprovod sa puno cvijeća, govora, tako da je za policiju izašlo kao da je Boro Ilić bio nekakav partijski funkcioner. Međutim, on to nije bio i mi smo u zatvoru, kada je Šoprek došao, prebacili kao da je Boro Ilić predstavljao rukovodioca partijske tehnike i da je sav partijski materijal i sve u vezi s tim bilo na Bori Iliću, a pošto je on učinio samoubistvo, da mi o tome dalje ništa ne znamo reći. I pored svih tuča, pored svih mučenja, svi drugovi kada su bili tada u zatvoru, držali su se toga da je sve to kod Bore Ilića. Pošto je Boro Ilić poginuo, mi o tome ništa ne znamo kazati. Međutim, Boro Ilić nije predstavljao ni tehniku partijsku, a niti je bil član partijske organizacije u Banjoj Luci, jer po svom ponašanju, svom držanju itd. on nije tada ni mogao da postane član Partije, prema onom kriterijumu koji smo mi tada imali. Ali nam je ovaj slučaj njegovog samoubistva neobično dobro poslužio na lokalizovanju provale u partijsku organizaciju Banja Luke 1936 godine, tako da je u Banjoj Luci stvarno bilo provaljeno samo ono što je već ranije provalila Kostajnička partijska organizacija. U Banjoj Luci je tada vrlo mali broj ljudi pohapšen i vrlo mali broj ih je bio i sudjen, baš zato što o radu partijske organizacije pred policijom

bilo vrlo malo govora. Rečeno je samo ono, u istrazi, što je policija već i znala. Tada je policija i to baš Šoprek i Cividini, koji su vodili istragu u Banjoj Luci, oni su nama predočavali tu brušuru, te šta da se radi, pčelarstvo u kojima je stajao izvještaj pojedinih partijskih organizacija, pa je tamo stajalo i to da je partijska organizacija u mjestu B. (tj. Banjoj Luci) stvorila partijsku ćeliju na Pilani, partijsku ćeliju u Duvanskoj tvornici, partijsku ćeliju na selu u Rūdniku i zahtjevala je policija putem istrage da sada kažemo gdje se nalaze te partijske ćelije. Kod nas u Banjoj Luci te partijske ćelije stvarno su postojale, ali s obzirom da je sva stvar prebačena na Bori Ilića, tu je policija bila nemoćna da nešto dalje postigne.

GOJKO GAJIĆ - Osim ove partijske organizacije mi smo bili partijski povezani sa nekim individualnim ljudima a to je Mirkom Jovićem iz Gopeša, iz Pervana sa nekim Ostojem Palačkovićem a naročito sam mogao sve da razgovaram sa nekim Vojem R²godišem iz Kamine Vode koji je bio bogat, vidjen i ugledan čovjek ali je bio ateista. On je bio tako nastrojen i mnogo se interesovao za rad Partije i ja sam mu slobodno mogao davati da čita ilegalni materijal. U tim selima nisu se mogle oformiti partijske jedinice. Mi smo o tome bili čak razmišljali, pokušavali da nešto učinimo, ali to je veoma raštrkan kraj a nije bilo tako jednostavno da oni nama dolaze na sastanke, a u drugim selima često nije bilo više od jednog ili najviše dvojice ljudi koji bi došli u obzir za politički rad. U Kadinoj Vodi jedini taj čovjek bio je sprema na političku saradnju, a ostali su svi bili nepismeni. Mi smo uvidjeli na selu da bi trebalo prvo pristupiti sa širenjem pismenosti, a onda tek kroz izvjesne pūpularne stvari koje bi se davale na čitanje da se postepeno uvodi seljak u politički život. Mi smo često puta dobivali od drugova iz Banja Luke politički materijal koji je za naše pojmove bio neobično težak i gotovo neprikladan za selo, n.pr. "Mladi boljševik", to se mi je moglo shvatiti na selu, a Selo Demetrovo i još neke druge pripovjetke su nam vrlo dobro došle da pročitamo. Dobro se sjećam kada je jedamput došao u selo Veso Masleša da održi sastanak sa nama, mi posle završenog sastanaka nismo gotovo ništa znali šta nam je Veso

govorio. On je nama tada govorio sa nekim visokim stilom, dok smo izlaganje Muhameda Kazaza i Veljka Djordjevića daleko lakše pratili, jer su oni znali to nekako da bolje izlože, da saslušaju i naše mišljenje i da onda izvode zaključke šta treba činiti i odmah su nam davali zadatke koji bi bili podesni za izvršavanje na našem terenu u tom periodu. A davali su nam također takve stvari koje smo mogli sa uspjehom da čitamo.

Za žrtve reakcije mi smo i po drugim selima, ne samo po svom, kupili priloge u Bekavicama, Dobrnji, Šljivnu i u Golešima. Kada sam ja bio uhapšen povodom one brošure oni mene nisu tada uhapsili organizovanog komunistu, kao člana partije, već kao pisca brošure. Oni tada nisu ni znali da postoji partijska organizacija na selu, a i mi smo bili dosta konspirativni. Hoću da kažem, kada su zbog ove brošure došli žandari da vrše premetačinu moje kuće, ja sam prije na dva dana saznao da će biti vršena premetačina. Poručeno mi je bilo od banjalučkih komunista da će biti izvršena premetačina kod moje kuće. Ja sam se potpuno pripremio za ovo. Sklonio sam materijal i ostavio samo jedan primjerak brošure "Čovjek u šumi s motikom pod glavom", da bi je mogli naći prilikom premetačine. Također je vršena premetačina i u opštini, gdje sam bio tada bilježnik, gdje su također našli jedan primjerak ove brošure koji je također zaplijenjen. Naravno te dvije brošure koje su zaplijenjene predstavljale su samo dio materijala kojim sam tada raspolagao. Jedan žandarski narednik, koji je tada bio prisutan pretresu i koji je čitao ove knjige, jer je bio tada komandir stanice kazao mi je: "Ala je ovo glupo, zašto da te progone zbog ove knjige. Nisi ti u njoj ništa rekao nego ono što zaista jeste". Mogu još i ovo da kažem da je bio jedan komandir žandarmerijske stanice u Han Kolima neki Sovi Petar, biće da mu je ime, i on je meni kazao da se na mene motri i da Sreski načelnik ima akt u kome mu naredjuje da pazi na mene. Međutim, taj narednik mi je rekao, da zna šta je to sve pa mi je čak spomenuo da bi vrlo rado sam pročitao nešto od ilegalne literature. Ja mu se nisam smio povjeriti, međutim, posle sam doznao da je taj čovjek zaista bio naprednijeg shvatanja i da je on i sa druge strane dobivao sličan materijal i posle je on prilikom oslobodjenja Banja Luke

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-MS-I/19

bio pretsjednik Sreskog suda u Banjoj Luci, a inače je rodom od Bosanske Gradiške

MEHMEDALIJA MAŠINOVIC - Banja Luka

Kada je našoj Partijskoj organizaciji u Gornjem Šeheru postavljeno da se vežemo sa drugovima u selu kao n.pr. drugom Gojkom Gajićem, mi smo to izvršili. Sjećam se da je Idriz Maslo primljen u partiju 1927 godine, a kada sam ja otišao u vojsku 1926 godine 3 januara odnosno 1927 godine, već je Muhamed Kazaz u toj godini primljen u Partiju. Kada sam ja pošao u vojsku, predao sam vezu Masli preko Avde Čardžića i za Kazaza i za Maslu i za Sulejmana Isakovića

PERID HASANBAŠIĆ iz Banja Luke

Idriz Maslo izabran je za sekretara SKOJ-a na jednom plenarnom sastanku koji se je održao na groblju vojničkom, niže socijalnog osiguranja. Bio je tu prisutan Milovan Sandić, koji je tada rekao: "Vi drugovi koji ste izabrani u Komitet SKOJ-a nemojte se ubraziti" To je bilo 1928 godine.

MEHMEDALIJA MAŠINOVIC - Mustafa Bahtjarević radio je tada kod ljekara Jeremića u Socijalnom osiguranju i on je tada trebao da formira partijsku ćeliju od drugova koji su ostali dosljedni posle Obznane, koji se nisu kao Lastrić i neki drugi, stavili u službu režima. To su bili slijedeći drugovi: Akif Seremet, Pavao Radan, Musić Idriz, Avdo Čardžić i ja sam znao da je bio i Mustafa Bahtjarević. Kako je meni tvrdio Idriz Musić, ja sam shvatio da je svaki član tada dobio zadatak da oformi novu ćeliju. Ta Musić je osnovao prvu ćeliju u Tvornici duvana i ta je ćelija mogla biti osnovana 1926 godine. Tu su bili Štefko Martak, Idriz Musić i ja. Ja sam imao konkretan zadatak 1926 godine da u Gornjem Šeheru djelujem. Dolazio sam tada u društvu sa Kazazem, koji je istom bio svršio zanat, a i Isakovićem Sulejmanom zvanim Zec i Krnićem Mustafom. Kada sam pošao u vojsku prenio sam Avdi Čardžiću da je Kazaz jedan od najboljih omladinaca, radnika koji mnogo čita i koji se lako razvija, solidan i pošten, isto tako za ovoga Isakovića da ima manje uslova i za Krnića koji je također radnik. Kada sam ja

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-M 9-I/19

otišao u vojsku Kazaz je već u 1927 godini bio usključen u Partiju, a 1928 godine već mi je Kazaz pričao da je Smajo Fazlić obradio neke drugove na selu u Gajićima i da je s njima 1927 ili 1928 formirana partijska ćelija.

Djordjević Veljko - Ja sam bio na Gimnaziji 1926 godine je maturirao Omer Filipović i rekao mi je: "Dobro bi bilo da se ~~načini~~ ¹⁹²⁶ ti i Tvoj brat Sveto kod Atifa Seremeta, jer ja sam kazao njemu da ste Vi najpodesniji i najbolji ljudi ovdje u gimnaziji. I 1926 godine mene je pozvao Atif Seremet mene i moga brata Svetu da dodjemo njemu kući, a on je tada stanovao preko Vrbasa u kući koja je bila ograđena zidom. Kazao mi je da dodjem tamo da će biti drugovi s kojima on još radi. Kada sam ja i moj brat Sveto došli tamo, našli smo u jednoj kući Atifa Seremeta, Idriza Musića i Pavao Radana. Oni su obradjivali tada Komunističku početnicu od Buharine. Mi smo tada održali sa tom grupom prvi sastanak. Tada, posle tog sastanka, ja sam i dalje dolazio na te sastanke, a Sveto je zaobiđen i nikada nije bio primljen u partijsku organizaciju prije rata, zato što su svi stali na stanovište da on po svome držanju ima više odanosti prema zabavljanju sa ženski-
ma i drugim stvarima ne odavanju potpuno radničkom pokretu, ali je vječito ostao u vezi sa nama i sa Atifom Seremetom i stalno je saradjivao sa naprednim pokretom. Prema tome ja smatram da Mustafa Mahtjarević nije nikada bio član partije, jer ja sam njemu dolazio na sastanke uvijek ili po uputi Pave Radana ili Seremeta, kao jednom dobrome simpatizeru radničkog pokreta. Zato se ja ne slažem sa izlaganjem Mešinovića Mehmedalije u pogledu članstva Mustafe Mahtjarevića. Uostalom, to je ilegalan rad i to je teško provjeriti. Međutim, Mašinović Mehmedalija me je potsjetio da mi je dolazio kući još u Pelagića gdje sam ja stanovao gdje sam maturirao na Banjalučkoj gimnaziji. Tačno si mi Ti opisao kuću i da sam ti ja tu davao materijal. Ja sam tada postao član SKOJ-a i stvarno sam tada dobivao SKOJ-evsku literaturu i sjećam te se, jer to je bila moja prva veza ilegalna sa nekim radnikom. I znam da sam izvodio zadatke da ti predam literaturu sa vrlo velikom oprežnošću i sa velikom pažnjom i konspirativnošću.

Teško je ovako sada odlučivati o tome, naime znati ko je bio sekretar partijske organizacije, ali znam da je na

Arhiv Dos. krajine B. Luka

ABK 209-116-I/19

mene stvarno više djelovao svojim rado i svojim držanjem i uopšte svojim savjetima i upućivanjem, najviše djelovao Avdo Čardžić, koji je bio jedan neobično izgrađen radnik, dobar agitator i stvarno sa širokim pogledima, dočim je Akif Šeremet pred samim svojim nastupom, nije bio uvijek baš onakav kakav bi trebalo da bude jedan komunista. O tome bi se i dalo još mnogo govoriti.

Ja smatram da je sekretar partijske organizacije bio Pavao Radan, jer stvarno da je jedini čovjek od one starije plejade članova KPJ od 1919 godine pa dalje Pavao Radan ostao uvijek dosljedan i aktivan član Partije i Akif Šeremet kada je polazio iz Zagreba, tamo mu je bila veza sa službom, onda je on bio upućen na Pavo Radana.

MAŠINOVIC HUSO - Banja Luka. Ja sam počeo raditi na Pilani u aprilu mjesecu 1924 godine kada sam imao 13 god. Onda se po tadašnjim propisima nije moglo raditi prije 15 godina, ali dobiti radnu knjižicu u opštini moglo se i bez navršenih 15 godina, samo ako se činovniku dalo 10.- dinara. I ja sam je tada dobio za 10.- dinara. Radio sam među djecom, a nas je bilo oko 120. Imao sam prvu početnu satnicu 1,40, a onda kasnije 1,60 dinara po satu. Ja nisam poznavao nikakav rad, jedino bio sam malo oštiri među djecom, i vjerovatno drugovi koji su radili u Sindikatu uočili su moju oštrinu, jer sam se često puta bio bunio protiv predradnika. 1926 godine kada su bile pripreme za štrajk, a u tom međuvremenu ja kada sam išao u osnovnu školu, pobjegao sam iz osnovne škole jer sam udario učitelja i tako nisam ni završio školu. Kod kuće sam krijući počeo čitati brošure koje je Mehmedalija donosio: "Proleter", "Komunist" i još neki materijal. Vjerovatno je kroz to čitanje često puta dolazilo do moga revolta na poslu. 1926 bile su pripreme za štrajk i ja sam došao za grupnog povjerenika, ispred djece zaposlene na pilani. Pretsjednik štrajkačkog odbora bio je Franjo Sarafin. Odnosno, Franjo Lemajić bio je pretsjednik štrajkačkog odbora, a u odboru su bili Luka Moguš, Dane Marčeta, Omer Isović, Ivan Greb. Pred štrajk na našim sastancima i konferencijama, koje su povjerenici sazivali u kantini do Vrbasa, obavezno uvijek je bio Pavao Radan.

Arhiv Bos. krajine D. Luka

ABK 204-NS-I/19

Pavao Rađan je prvi komunista što sam ga ja sreo u životu i slušao sam ga na toj konferenciji kada govori. Nisam ja znao ništa o tome šta je on i šta radi ali uglavnom taj štrajk je uspio, a zahtjevi koji su podnešeni od radnika, usvojeni su. Do toga vremena radilo se na pilani 10 sati a od toga vremena kroz kolektivni ugovor plaćalo se 8 sati redovno, a ona 2 sata preko 8 da se plaćaju sa 50% skuplje. Taj naš štrajk je uppio. Zahtjevi u štrajku bili su slijedeći: povišica plate, obavezni 8-satni radni dan, zatim da se sindikalno organizovani radnici primaju namposao i da se prijem ne vrši bez radničkih povjerenika. U štrajku je također postavljen zahtjev da se u barakama gdje je bilo smješteno po 50 do 80 ljudi, da se tu ne plaća stanarina, a ovi radnici familjarni koji su bili u stanovima da i dalje plaćaju jedan minimalan iznos na ime stanarine. Na pilani je tada bilo zaposleno oko 800 radnika i svi su sudjelovali u štrajku. Tada drvodjelski radnici još nisu bili podijeljeni na URS-ove i ORS-ove sindikate, već su bili u jedinstvenoj sindikalnoj organizaciji. Štrajkovi su se vodili obično u vrijeme kada je sezona posla bila najveća u mjesecu maju i junu. Tada je prerada bukovog drveta u najkritičnijoj situaciji, dolazi ljetno doba kada dolazi do pucanja drveta i radi toga za štrajk je bio to najpogodniji momenat. Ovaj štrajk koji je bio 1926 godine započeo je poslije isteka starog kolektivnog ugovora. Mjesec prije isteka ugovora bilo je obavezno početi sa pregovorima za novi kolektivni ugovor i ukoliko ti pregovori ne bi uspjeli, stupalo se u štrajk. Pošto oni su prihvatili naše zahtjeve, otpočeo je štrajk pilanskih radnika. Kada je štrajk otpočeo, svi radnici su skupa izašli sa orudjem tj. alatom, koji su imali u rukama prilikom posla. Naprijed su išli radnici sa capinama, dok su drugi nosili sjekire i ručni alat. U pilani je prekiđan posao u jednom momentu tako da su gateri ostajali na polovini dužine izrezane klade, i na znak sirene bije je potpuno obustavljen posao. Ovoga puta štrajk je počeo na znak sirene, a kasnije je jedan štrajk održan bez znaka sirene, jer to uprava pilane nije dozvoljavala. U toku štrajka održao je govor Pavao Rađan i Franjo Lemajić. Mislim da je ovaj štrajk trajao oko 20 dana, ali se ne mogu tačno sjetiti. U ono vrijeme na pilani su bile naše kantine, a također i konzum. Nije mi

Arhiv Bos. krajine D. Luka

ABK 209-MS-I/19

poznato, da li nas je iz grada neko materijalno pomagao. Znam da su radnici, koji nisu bili kod svojih kuća i živjeli u barakama, da su dobivali hranu iz Štrajkačke kuhinje. Otkuda je ta hrana dolazila, meni kao mladom radniku nije bilo sasvim poznato, u ono vrijeme, tek sam kasnije o tome saznao.

Posle završetka ovoga štrajka, štrajkaški odbor bio je onemogućen da u cjelosti radi na pilani. Franjo Legajić, koji je bio gateršloser i radio kod Hartmana u radionici, prebačen je u željezničku radionu. Tamo je bio 1 godinu ali je opet vraćen u bravariju kao gateršloser i veoma dobar majstor. Omer Isović i ovi drugi članovi štrajkačkog odbora nisu bili prebađivani iz pilane, Posle štrajka nije bilo nekih naročitih trzavica jer se čvrsto držalo ugovora.

I 1928 godine Franjo Lemajić takodjer je bio u Štrajkačkom odboru, samo se ne sjećam da li je on bio pretsjednik ili je bio Luka Mogut. U tom odboru, pored ove dvojice bili su: Omer Isović, Ilija Mršić i Andrija Špoljarić. 1928 godine naši su zahtjevi išli za tim da održimo ranije stećena prava jer je poslodavac išao za tim da se snize nadnice i da se mijenja ugovor. Njihovi su zahtjevi bili: naplata stanarine, onih 50% otpada, jer ostaje 8 satno radno vrijeme, i tražili su oba ranje nadnice za 5% od ranijeg dogovora u štrajku 1926 godine. I to s motivacijom da se preduzeće nalazi usljed nastupajuće krize u teškoj situaciji. Radnici pilane izgubili su u ovome štrajku, tako da su nadnice oborene za 5%. Nama su na sastanku grupnih povjerenika ukazivali, da će usljed nastupajuće krize doći čak i do većeg otpuštanja radnika i mi smo pristali na oba ranje nadnice za 5%, da bi izbjegli otpuštanje izvjesnog broja radnika. Taj štrajk je trajao oko 30 dana

Sve mi se čini da je na radničkoj konferenciji u kantini govorio i sam Pavao Radan i rekao nam da dolazi općta svjetska ekonomska kriza te da je sada za nas najvažnije da održimo na poslu sve ljude i izbjegnemo masovnije otpuštanje. Preduzeće Bosna-Boa bilo je obuhvaćeno ovom krizom, ali ipak do otpuštanja radnika nije došlo. Prilikom ovog štrajka, kada su radnici izašli iz pilanskog kruga, tu nas su dočekali kordoni žandermerije i s jedne i druge strane, a direktor pilane Fišer izašao je pred nas i zaprijetio nam pred žandermerijom, ali sjećam se dobro da mu je onda Franjo Lemajić odgovorio:

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-115-I/19

"Poriti ćemo se putem naših prava i zakonskih propisa". Društvo nije mogao ni da odgovori, jer su se žandari nalazili s obe strane puta.

1928 godine, ne znam po čijoj preporuci, došao je Idriz Maslo i rekao mi da ću biti primljen u SKOJ i treba da se sastajem sa Smajo Fazlićem. To je bilo kasno u jesen 1928 godine. Našao sam Smaju Fazlića, a tu je bio još jedan drug intelektualac, kojega sam kasnije sreo još dva tri puta. Kad sam unišao u SKOJ tada sam počeo jasnije da uočavam ulogu drugova i njihovog rada preduzeća, i onda sam saznao koji su dole bili članovi Partije, na pilani. Onda mi je rečeno da su tamo članovi partije bili: Franjo Lemajić, Luka Mogut, Sigler Ivan i još jedan drug, čijeg se imena ne sjećam, ali znam da je porijeklom Poljak, i radio je na velikom bandzegu. On je 1930 ili 1931 godine otišao u Zavidoviće na posao. Ja dole nisam bio uopšte vezan partijskim radom, već sam SKOJ-evskim radom bio vezan u Gornjem Šeheru odnosno u gradu. Često puta zadatke o pripremama raznih manifestacija i demonstracija, ja sam dobijao direktive iz grada. Uglavnom to mi je prenosio Smajo Fazlić, Idriz Maslo, a kasnije mi smo se svi međusobno poznavali do 1932 godine.

Do 1931 godine mi smo morali malo da stagniramo na onom ranijem kolektivnom ugovoru, jer je takva bila privredna situacija. Zarade nominalno nisu bile umanjene, ali pošto su poslovi umanjeni, akordni sistem na vanjskim radovima koji je ranije primenjivan, bio je umanjen, tako da se uglavnom radilo onih obaveznih 8 sati, i zarada je bila takodjer nešto manja. Izuzev kada je ispao nekakav vanredan posao kao utovar vagona, tada se radišlo i duže od 8 sati. Štrajk je podignut 1931 godine jer je Bosna-Boa dobila jednu ogromnu narudžbu za isporuku drveta Mađarskoj i parevine bukove za neku zapadnu zemlju, što se ne sjećam. Mi čim smo zapazili da je počeo življi rad u isporuci drveta, pristupilo se i pripremanju za štrajk. Nama se je radilo da iskoristimo povoljnu priliku i postavimo zahtjeve za povećanje nadnice, s tim da u novi kolektivni ugovor udju naši zahtjevi, a ukoliko se što ne bi prihvatili mi bi stupili u štrajk. Pregovori su vođeni i u samim pregovorima vršene su pripreme za štrajk. Tada je u pregovorima sudjelovao i Josip Zeman i Simo Razić i oni su osujetili namjere

da će doći do štrajka. Sa ovim štrajkom htjeli smo da izravnamo radničke nadnice na raniji iznos tj. da ih podignemo za 5% koliko su bile snizene u štrajku 1928 godine. Ražić Simo je bio ložač na pilani i mi smo ga tukli zato što je bio štrajkbreher, jer je jednom osujetio naš trašk, a drugi put bio je otvoreni štrajkbreher, jer kada smo 1934 godine svi izašli u štrajk on je organizovao grupu ljudi s namjerom da ih vrati na posao. Tada su bile oformljene štrajkačke straže i onda je Simo Ražić bio bijen i još dvojica, trojica s njim. Čini mi se da je tada održan skup štrajkujućih radnika Pilane kod Zrelca Martina, jer uprava preduzeća nije dozvoljavala da se radnici povodom štrajka, sastanu u kantini. U štrajkačkom odboru bili su Sorokin, Omer Isčević, a drugih se ne sjećam. Pregovori su vodjeni sa direktijom preduzeća, a i putem organa Komore. Iz inspekcije rada dolazio je tada kod nas na pilanu glavni inspektor.

Asim Dežić "Štruca", brijački obrtnik Banja Luka.

Ja, kada sam izučio zanat, bilo je 1925 godine, polovinom augusta, prošao sam pored brijačke radnje Dušana Djukića, koja se nalazila u današnjoj ulici Veselim Masleša, a kod njega je radio Mustafa Osmančević kao brijački radnik. Mene je tada Dušan Djukić pitao da li sam izučio zanat, i zatim da li sam se upiso u podružnicu brijačkih radnika. Ja sam mu odgovorio da mi nije ni poznato šta je to. Medjutim Mustafa je odmah rekao da će me upisati ukoliko želim da budem član i ja sam pristao, a on mi je objasnio da je zadatak sindikata da se bori za bolju radničku nadnicu, kraće radno vrijeme i bolje uslove rada. Oni su me upisali i ja sam im predao pristupnicu i platio sam sindikalnu članarinu za mjesec dana. Tada sam saznao da su brijački i trguvački radnici bili zajedno u podružnici, pošto brijačkih radnika nije bio dovoljan broj da osnuju svoju podružnicu. Mustafa Softić, koji je sada u preduzeću "Kolonijal" on je bio sekretar te podružnice a radio je u radnji majke od Vese Masleše kao poslovođa. Ja sam tada postao član sindikata i pomalo sam dolazio na sastanke, koje smo održavali u starome domu više tržnice, gdje se danas nalazi krojačko preduzeće. Tako je bilo do 1927 godine.

Arhiv Bos. Krajine B. Luka

ABK 209-MS-I/19

Tada sam ja čuo da su postojali neki nezavisni sindikati a da li sam ja bio član tih nezavisnih sindikata, to ja ne znam. 1927 godine rastureni su ti sindikati i radnički dom je zatvoren i preselila se, kasnije formirana komora, u ulici Fra Grge Martića. Od tada sam ja postao još aktivnij član sindikata. 1927 godine trgovci su se rastali od brijada, trgovački namještenici su se u potpunosti slagali sa režijom, pošto su poslodavci njihovi trgovci, kao idejni neprijatelji radničke klase, na njih uticali, i oni su se otejepali od sindikata i priključili odnosno formirali su Banjalučku trgovačku omladinu. Oni su negdje u Gosposkoj ulici imali svoje prostorije i tamo se sastajali. Oni su radili onako kako su zahtjevale njihove gazde. Formirali su svoj sportski klub. 1931 godine počeo sam još aktivnije raditi u sindikatu tako da smo uspjeli da u po ručnicu organizujemo sve brijadčke radnike u Banjoj Luci. 1934 godine mi smo preko banovine tražili sa aktom podružnice brijadčko-frizerskih radnika da nam se odobri da nedjeljom ne radimo, jer smo tada postavili zahtjev nedjeljni počinak, 8 satno radno vrijeme. Tražili smo poboljšanje plata. Kod nas su tada plate isplaćivane mjesečno. Najviša brijadčka plata bila je tada 700.- dinara, a bilo ih je čak i po 150.- dinara mjesečno. Mi smo tražili da najmanja plata bude 500.- dinara i najviša ide i do 1.200.- dinara mjesečno. Tu su ulazile frizerke i malo stariji radnici. Mi smo se borili jedno dva, tri mjeseca, išli na sastanke u Bansku upravu. Ja sam lično išao sa nekim Nikolom Čičićem, Munibom Čerimićem kod Bana Kučundžića i mi smo tražili sve te zahtjeve da nam se moraju u najskorije vrijeme odobriti, Tada smo rekli banu ukoliko nam do nedjelje tj. u roku od 6 dana ne budu ispunjeni zahtjevi, da ćemo stupiti u štrajk. Međutim, u subotu izašle su Vrbaske novine u kojima je izašla naredba da brijadčke radnje imaju nedjeljom imati zatvorene. Ta se naredba poštivala jedno tri, četiri nedjelje i opet se to prekršilo i počelo radnje otvarati a mi smo tada stupili u štrajk, to je bilo 1934 godine. Taj štrajk je bio jedno dva tri dana. Bilo je štrajkbrehera, tako da je jedno pet šest radnji nastavilo sa poslom. Radilo se u radnjik Hamdije Bećirbašića, Hamdije Popovića, a kod manjih radnji nije ni bilo zaposlnih radnika, jer su radile same zanatlije. Taj štrajk je uspio utoliko što smo mi dobili nedjeljni početak. Plate su se nekoliko povisile, samo nekoliko koliko

smo mi tražili. Najniža plata bila je 350.- a ne 500.- dinara koliko smo tražili, a najviša je bila oko 1.000.- dinara. Ja se sjećam da je moja plata posle tog štrajka iznosila 800.- dinara mjesečno. Tako mi je se 600.- povećana na 800.- dinara. Munib Cerimić, koji je imao 700.- dobio je 1.000.- dinara, a frizerke su dobile koliko su i tražile 1.200.- dinara i tako je štrajk uspio uglavnom sa 80%.

To je tako trajalo do 1939 godine kada su svi brijačko frizerski radnici Banja Luke stupili u štrajk. Ja onda nisam bio u štrajku jer sam već tada bio poslodavac, a moji su radnici štrajkali.

Ja kao radnik i kao funkcioner sindikalni, bio sam jedno vrijeme blagajnik podružnice, kasnije sam bio pretsjednik u razdoblju od 1931 do 1936 godine. 1936 godine, kada sam ja već bio član Partije, mjeseca marta ili februara, tačno se ne sjećam, izabran sam za delegata na Plenarnu sjednicu u Zagrebu koja se je održavala, a Brijačko-frizerski radnici Jugoslavije imali su svoj savez u Zagrebu, dok je Sarajevo imalo svoj savez koji je bio ekstra od ovih drugih sindikata i koji je bio pod uticajem komoraša. Ja sam bio izabran kao delegat brijačko-frizerskih radnika Banja Luke da prisustvujem na Plenarnom sastanku brijačko-frizerskih radnika u Zagrebu. Na toj plenarnoj sjednici koja je trajala pet šest dana bili su zahtjevi brijačko frizerskih radnika: 8 časovno radno vrijeme.

